

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Dawn li ġejjin mhumix “il-mistoqsijiet” li l-eżaminatur għandu jistaqsi lill-kandidati. Iżda dawn qed jingħataw bhala gwida jew spunt għal mistoqsijiet oħra u diskussjoni. Għalhekk, l-eżaminatur jista’ jfassal mistoqsijiet u kummenti oħra li jistghu jwasslu għall-istess għan.

(6 marki: 2 marki għat-tagħrif li jingħata; 2 marki għall-għarfien; 2 marki għall-mod ta’ espressjoni bil-Malti tal-istudent/a)

IL-KULTURA: ASPETTI FOLKLORISTIČI

- Xi tfisser il-kelma ‘folklor’ għalik?
- Ikkummenta fuq drawwiet folkloristiċi li llum inqatghu/li għadhom magħna sal-lum.
- Semmi aspekk folkloristiku li lilek jolqtok l-aktar.
- F’liema żmien tagħzel li tgħix, fl-imghoddi jew illum il-għurnata? Għaliex?
- Qabbel id-drawwiet marbuta mal-imghoddi u llum ta’ wahda minn dawn: mewt, twelid, tiegħ.

IL-KULTURA: ASPETTI TA’ ŻMIENNA

- X’tifhem bil-kliem “Kultura Maltija”? X’jiffirma parti mill-kultura Maltija ta’ żmienna?
- Letteratura, Muzika, Żfin, Sports, Divertiment ... tkellem fuq tnejn minn dawn f’Malta ta’ żmienna.
- Xi jkun, jew kif ikun, bniedem “kolt” għalik? Għaliex?
- Qabbel żmien l-imghoddi ma’ tal-lum fejn jidhlu tnejn minn dawn: xogħol, djar, ilbies, passatempi, safar, logħob tat-tfal (u kbar), għajxien ...
- Tkellem fuq personalità Maltija li għamlet isem għaliha.
- Arti, pittura, skultura. X’jogħgħbok l-aktar? Semmi xi artisti Maltin.

LINGWA: ASPETTI STORIČI U TA’ ŻMIENNA

- Tkellem fuq l-elementi ewlenin li sawru l-Ilsien Malti + mis-silta (jew le) agħti kelma ta’ nisel Semitiku, Rumanz u Anglo-Sassonu.
- Huwa ta’ vantaġġ illum li tkun taf aktar minn lingwa wahda? Jew il-Malti biss biżżejjed? / Il-lingwi għandhom ikollhom importanza f’ħajjitna? Il-Malti fejn jidhol?
- Is-sbuhija tal-Ilsien Malti.
- Il-mezzi ta’ komunikazzjoni (televixin, radju, gazzetti eċċ) qegħdin jgħinu u jsaħhu l-Ilsien Malti? Jew qegħdin idgħajfuh?
- L-importanza tal-bilingwizmu
- X’taf tgħid fuq il-Kwistjoni tal-Lingwa li seħhet fis-seklu l-iehor?
- Taqbel li hawn Malta għandu jkollna żewġ ilsna uffiċjali? Għaliex?
- Mikiel Anton Vassalli – Missier il-Lingwa Maltija

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bħala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkunu fehmu u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

1 Herba

Imbagħad, mill-bogħod, narah ġej, il-Kavallier, minn qalb iċ-ċpar.

Wasal fil-bieb. Dahal b'ġirja sfrenata għal hdejn is-sodda u ntasab b'qawwa warajha. Kif dahal bejn is-sodda u l-hajt ma nafx. Ftit li xejn kien hemm spazju. Is-sodda hassejtha toghla 'l fuq, u tinżel mill-ġdid b'tisbita. Jien imteddejt minn tuli fuqha ghax ma kontx naf x'se naqbad nagħmel, bdejt nisma' hsejjes ta' hitan qishom jifarrku u jaqghu, żaqżiq ta' njam jitkisser. Mimduda kif kont harist 'il fuq u, fuqi, jghatti s-saqaf kollu, qisu shaba, nara lill-Kavallier, ikbar xi ghaxar darbiet mis-soltu, qisu minfuh, jitlajja mdendel fl-ajru b'idejh miftuha qisu biex jahtafni. Niezel lejja, niezel, dejjem niezel. Kellu harsa kerha fuq wiċċu. M'gharaftux mill-Kavallier tas-soltu li tant drajt narah jiġi jżurni f'kamarti. Hasadni. Bil-qatgha hassejt xi haġa ġo fija timbuttani 'l barra mis-sodda biex niġri 'l barra mill-kamra b'kemm kelli sahha.

Kif inżilt mis-sodda tfixkilt u hadtha minn tuli mal-art. Lill-Kavallier narah ġej jiġri minn wara s-sodda, reġa' sar ta' daqs normali f'dak il-waqt, iżda bix-xabla f'idu din id-darba, misluta, leqqiena.

(Silta mehuda mir-rumanz tikk ... tokk ... is-sagħtejn ta' Edgar Formosa, 2010)

Punti Ewlenin (Gwida)

- *Il-Kavallier kien hafna differenti mis-soltu ...*
- *Dahal b'qawwa fil-kamra, dahal wara s-sodda, u s-sodda l-protagonista hassitha toghla 'l fuq.*
- *Il-kamra madwarha bdiet titfarrak ...*
- *Bil-biża' li qabditha, ħarbet tigri 'l barra.*
- *Il-Kavallier baqa' ġej warajha, din id-darba bix-xabla f'idu ...*

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bhala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkun fuq fehma u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

2

Il-bolol personalizzati

Bolla personalizzata hija bolla għall-pustagg, li fiha persuna tista' tpoġġi ritratt jew stampa fuqha. Din it-tip ta' bolla hija popolari hafna madwar id-dinja, flimkien ma' timbri personalizzati; iżda hemm distinzjoni kbira bejn it-tnejn. Dawn il-bolol huma popolari hafna u jintużaw min-nies bhala tifikira ta' okkażjonijiet speċjali, bhal għeluq is-snin, anniversarji, tiġijiet u gradwazzjonijiet. Hafna kumpaniji jużaw dawn il-bolol bhala tifikira ta' xi anniversarju, bhal għeluq ta' hamsa u ghoxrin sena mit-twaqqif tagħha.

Il-bolol personalizzati ġew introdotti hawn Malta mill-Maltapost fl-2005. Kienu ta' suċċess kbir. U fl-2007 harġet is-sett tal-okkażjonijiet. Dan is-sett kellu sitt bolol. Fosthom insibu wahda li kien fiha żewġ *teddy bears* li jistgħu jiġu użati għal għeluq snin jew twelid xi tarbija. Kien hemm ohra b'żewġ iqlub, simbolu tal-imhabba, u ohra bil-bżiejaq, ideali għal xi festin. It-temi ta' dawn il-bolol kollha jvarjaw.

(addattament minn kitba ta' Fabio Agius, 2010)

Punti Ewlenin (Gwida)

- Bolla personalizzata hija gost li biha inti tista' tpoġġi li trid fuqha
- Hija popolari hafna
- Tintuża għal hafna okkażjonijiet, bhal
- Jintużaw saħansitra minn kumpaniji biex ifakkru anniversarju
- Fl-2007 Maltapost harġet sett ta' sitt bolol ideali għal għadd ta' okkażjonijiet

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bħala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkunu fehm u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

3

Snow White – L-Ewwel film cartoon

Snow White u s-seba' Nani huwa l-ewwel cartoon-film li qatt inhadem għaċ-ċinema, wiehed mill-aktar films importanti fl-Istorja tal-industrija tal-films. Bis-saħha tiegħu, il-kumpanija ta' Walt Disney saret b'saħħitha. B'dan il-cartoon, twil 83 minuta, il-kumpanija ta' Walt Disney irnexxielha tohloq film ta' divertiment għall-familja kollha. Bih, Walt Disney rebah l-Oscar.

Il-proċess tal-hdim tal-film kien wiehed twil. L-ewwel kienu jpingu l-karattri bil-lapes fuq il-karti, u kull tpingija kienet tkun ffit differenti mill-ohrajn sabiex kien jidher moviment. Imbagħad dawn it-tpingijiet kienu jitwajhlu mal-hajt biex jaraw humiex qed jagħmlu sens. Wara kienu jitpingew fuq folji apposta tal-plastik u kienu jagħtuhom il-kulur. Biex pingew is-seba' nani ma kellhomx problema, imma biex pingew lil Snow White damu jesperimentaw sakemm fl-ahhar hargu b'wiċċ ta' tfajla helwa u simpatika.

In-nies tant għoġobhom u tant dahlu fl-istorja li kien hemm waqtiet tul il-film li fihom infaqqhu jibku, u drabi ohra fejn qabdu jċapċpu bil-ferh. Walt Disney stess lanqas seta' jemmen kemm dan il-film intgħoġob min-nies.

(addattament minn kitba ta' Ruth Frendo, 2010)

Punti Ewlenin (Gwida)

- *Snow White u s-seba' Nani* l-ewwel cartoon-film li qatt inhadem
- *Kien film importanti u rnexxielu johloq divertiment għall-familja kollha*
- *Il-mod kif inhadem il-film kien wiehed twil u diffiċli*
- *Snow White riedu jagħmluha helwa u simpatika (għaliex?)*
- *Ir-reazzjoni tan-nies għall-film*

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bħala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkun fuq fehm u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajjeb)

4

Hal Qormi

Hal Qormi hu wiehed mill-akbar lokalitajiet f'Malta. Hu mibni għall-kenn bejn Wied is-Sewda u Wied il-Kbir, u mdawwar bl-gholjiet tal-Hamrun, tas-Samra, ta' Haż-Żebbuġ u ta' Santa Venera. Fl-imghoddi, din il-lokalità kienet magħrufa bħala Casal Fornaro (Hal Fran). Niesha kienu magħrufa għall-hobż, qagħaq tal-hmira u biskuttelli. Tant li fi żmien il-Kavallieri l-Qriema kienu jfornu hom bil-hobż. L-aqwa ġieħ li ngħata lil din il-lokalità kien meta l-Gran Mastro Pinto de Fonseca għolla lil Hal Qormi għad-dinjità ta' belt, u saret magħrufa bħala Città Pinto. Maż-żmien Hal Qormi komplax jikber u llum għandu hames żoni kollha bl-isem partikolari tagħhom.

Il-Qriema għandhom id-delizzju taż-żwiemel, tal-kaċċa u tal-ghana. Fost il-Maltin teżisti l-hlieqa li l-Qriema huma rġiel biss sa nofsinhar. Hemm hafna teoriji għala jingħad hekk, hemm min jgħid li billi l-Qriema kienu burdnara x-xatt, xogħolhom kien biss sa nofsinhar. Xi whud imma jahsbu li fuq il-faċċata tal-knisja ta' San Ġorġ kien hemm arloġġ tax-xemx u, billi dan kien f'angolu, ix-xemx kienet tilhqu biss sa nofsinhar, għalhekk wara nofsinhar l-arloġġ ma kienx jaqra l-hin!

(addattament minn kitba ta' Joseph C Camilleri, 2009)

Punti Ewlenin (Gwida)

- Hal Qormi belt kbira ... fejn mibnija ...
- Magħrufa fl-imghoddi bħala Casal Fornaro minhabba li niesha kienu magħrufa għall-hobż tajjeb li jagħmlu, tant li kienu jagħmluh ukoll lill-Kavallieri.
- Ingħatat l-ogħla ġieħ meta l-GM Pinto għollieha f'livell ta' Belt
- Il-hlieqa ta' "irġiel biss sa nofsinhar" ... minn fejn ġejja?

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bhala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkunu fehm u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

5

Il-Moviment Dinji tal-Iskawts

L-iskawting għandu dik ix-xi haġa li tiġbed lejha nies ta' kull età, l-aktar iż-żgħażaġh. Il-membri jiskopru d-dinja lil hinn mid-dar u l-klassi, għax l-iskawting jiżviluppa fihom il-htieġa li jesploraw, li jitgħallmu hiliet ġodda u jsiru jafu aktar. Dan jinkiseb bis-saħha ta' attivitajiet rikreattivi li fl-istess waqt jgħinu liż-żgħażaġh jiżviluppaw fiżikament, intellettwalment, soċjalment u anke spiritwalment.

Il-fundatur ta' dan il-moviment dinji, Robert Baden-Powell, twieled Londra. Missieru miet meta kien għad kellu biss tliet snin u, minkejja li ommu kellha disa' wlied ohra x'tiegħu hsieb, tellgħethom mill-aħjar li setgħet. Robert irnexxielu jidhol fl-armata Ingliża fejn serva f'diversi pajjiżi u ddistingwa ruhu bl-eżempju tajieb, il-pariri li kien jagħti u s-serjetà fix-xogħol. L-idea li jikteb il-ktieb *Aids to Scouting* inhriet hawn Malta meta kien assistent segretarju militari ta' zijuh, li kien gvernatur ta' Malta.

Fl-1943, l-iskawts ta' Malta ngħataw l-ogħla ġieħ għall-qlubija meta rċevew il-Bronze Cross bhala turija tal-kuraġġ, erojiżmu u sens ta' dmir matul l-aħhar gwerra dinjija. Sentejn wara, dan l-unur ingħata wkoll lill-Girl Guides ta' Malta. L-Assoċjazzjoni Maltija tal-Iskawts hija l-eqdem fid-dinja wara dik tar-Renju Unit.

(addattament minn kitba ta' Alfred Ellul Galea, 2003)

Punti Ewlenin (Gwida)

- *Il-moviment tal-iskawting huwa importanti għall-iżvilupp tal-karattru ... għaliex?*
- *Jgħin biex il-bniedem jissahħah f'kull aspett tal-ħajja*
- *Robert Baden-Powell ... kif kienet ħajtu, u x'għamel ...*
- *L-Iskawts u l-Girl Guides ġew ippremġati għall-kuraġġ u l-ħila li wrew fil-gwerra*

(Il-Karta tal-Eżaminatur)

Isma' lill-kandidati jaqraw din is-silta u staqsi għall-punti ewlenin tagħha jew verżjoni fil-qosor fi kliemhom. Tinsiex li l-kandidati jistgħu jharsu lejn il-karta meta jwieġbu, iżda jridu jwieġbu fi kliemhom. Tista' tiegħu l-punti ta' hawn taht bħala gwida biex tara li t-twegibiet tagħhom juruk li jkun fuq fehm u jafu jinterpretaw it-test.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

6

Filghodu kmieni ...

Xejn ma kien juri li dak inhar kellu jkun differenti mill-oħrajn. Mix-xquq tat-tieqa mbexxa kienu jidhru għalhekk digħa l-imrieżaq tax-xemx qalila ta' Lulju deklin bla hoss u bil-hlewwa kollha. In-natura kellha dejjem l-istess regoli li setgħu jingharfu, għall-inqas kemm kemm, minn kull min kellu s-sabar josservahom ftit għal aktar minn darba u jintebah bir-regolarità tagħhom. Dan kien is-sinjal magħruf li l-irqad issa kellu jieqaf u li d-dmirijiet iebes tas-soltu kien reġa' wasal waqthom, bħall-bieraħ u bħall-ghada. Il-hsejjes tal-ghodwa bdew joktru bil-heffa minn waqt għal iehor. Bdew idoqu l-ftit hornijiet tal-karozzi fit-toroq, uħud minnhom b'hejje xierqa għal mużew tal-Istorja tal-inġenji, iżda li issa, fi tmiem il-hamsinijiet, kienu għadhom jahkmu l-ispazji u jimpresjonaw lil kull min qatt ma ra xejn hliefhom.

Issa beda wkoll l-ghajjat kantat tal-bejjiegha tat-triq. Wasal raġel bil-karrettun misjuq minnu stess, imghobbi haxix u frott frisk. Riesaq ukoll bejjiegh tal-hobż, ifuh, mohmi ftit sigħat qabel, tentazzjoni għal kulhadd biex jixtri minghandu għall-kolazzjon ta' fuq ix-xogħol jew tat-tfal tal-iskola.

(Silta mehuda mir-rumanz *Ġizimin li Qatt ma Jiftah*, ta' Oliver Friggieri, 1998)

Punti Ewlenin (Gwida)

- *Qegħdin fis-snin hamsinijiet ... sebheth l-ghodwa ... kollox bħall-jum ta' qabel ... l-imrieżaq tax-xemx ...*
- *L-ghodwa tfisser il-waqfien tal-irqad u bidu għal jum ta' xogħol iebes*
- *Il-hsejjes li jinstemgħu, dejjem jizdiedu ... hornijiet, l-ghajjat tal-bejjiegha ... min huma?*
- *Jidhru karozzi antiki*

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara agħti l-punti ewlenin tagħha fi kliemek.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

1

Herba

Imbagħad, mill-bogħod, narah ġej, il-Kavallier, minn qalb iċ-ċpar.

Wasal fil-bieb. Dahal b'ġirja sfrenata għal hdejn is-sodda u ntab b'qawwa warajha. Kif dahal bejn is-sodda u l-hajt ma nafx. Ftit li xejn kien hemm spazju. Is-sodda hassejtha toghla 'l fuq, u tinzel mill-ġdid b'tisbita. Jien imteddejt minn tuli fuqha għax ma kontx naf x'se naqbad naghmel, bdejt nisma' hsejjes ta' hitan qishom jifarrku u jaqghu, żaqżiq ta' njam jitikisser. Mimduda kif kont harist 'il fuq u, fuqi, jgħatti s-saqaf kollu, qisu shaba, nara lill-Kavallier, ikbar xi għaxar darbiet mis-soltu, qisu minfuh, jitlajja mdendel fl-ajru b'idejh miftuħa qisu biex jahtafni. Niezel lejja, niezel, dejjem niezel. Kellu harsa kerha fuq wiċċu. M'gharaftux mill-Kavallier tas-soltu li tant drajt narah jiġi jżurni f'kamarti. Hasadni. Bil-qatgħa hassejt xi haġa ġo fija timbuttani 'l barra mis-sodda biex nigri 'l barra mill-kamra b'kemm kelli sahha.

Kif inżilt mis-sodda tfixkilt u hadtha minn tuli mal-art. Lill-Kavallier narah ġej jiġri minn wara s-sodda, reġa' sar ta' daqs normali f'dak il-waqt, iżda bix-xabla f'idu din id-darba, misluta, leqqiena.

(Silta mehuda mir-rumanz *tikk ... tokk ... is-sagħtejn* ta' Edgar Formosa, 2010)

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara aghti l-punti ewlenin tagħha fi kliemek.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajjeb)

2

Il-bolol personalizzati

Bolla personalizzata hija bolla għall-pustaġġ, li fiha persuna tista' tpoġġi ritratt jew stampa fuqha. Din it-tip ta' bolla hija popolari hafna madwar id-dinja, flimkien ma' timbri personalizzati; iżda hemm distinzjoni kbira bejn it-tnejn. Dawn il-bolol huma popolari hafna u jintużaw min-nies bħala tifikira ta' okkażjonijiet speċjali, bħal għeluq is-snin, anniversarji, tiġijiet u gradwazzjonijiet. Hafna kumpaniji jużaw dawn il-bolol bħala tifikira ta' xi anniversarju, bħal għeluq ta' hamsa u ghoxrin sena mit-twaqqif tagħha.

Il-bolol personalizzati ġew introdotti hawn Malta mill-*Maltapost* fl-2005. Kienu ta' suċċess kbir. U fl-2007 harġet is-sett tal-okkażjonijiet. Dan is-sett kellu sitt bolol. Fosthom insibu wahda li kien fiha żewġ *teddy bears* li jistghu jiġu użati għal għeluq snin jew twelid xi tarbija. Kien hemm ohra b'żewġ iqlub, simbolu tal-imhabba, u ohra bil-bżieżaq, ideali għal xi festin. It-temi ta' dawn il-bolol kollha jvarjaw.

(addattament minn kitba ta' Fabio Agius, 2010)

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara aghti l-punti ewlenin tagħha fi kliemek.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajieb)

3

Snow White – L-Ewwel film cartoon

Snow White u s-seba' Nani huwa l-ewwel *cartoon-film* li qatt inhadem għaċ-ċinema, wiehed mill-aktar films importanti fl-Istorja tal-industrija tal-films. Bis-saħha tiegħu, il-kumpanija ta' Walt Disney saret b'saħħitha. B'dan il-*cartoon*, twil 83 minuta, il-kumpanija ta' Walt Disney irnexxielha tohloq film ta' divertiment għall-familja kollha. Bih, Walt Disney rebah l-Oscar.

Il-proċess tal-hdim tal-film kien wiehed twil. L-ewwel kienu jpingu l-karattri bil-lapes fuq il-karti, u kull tpingija kienet tkun f'it differenti mill-ohrajn sabiex kien jidher moviment. Imbagħad dawn it-tpingijiet kienu jitwaxxlu mal-hajt biex jaraw humiex qed jagħmlu sens. Wara kienu jitpingew fuq folji apposta tal-plastik u kienu jagħtuhom il-kulur. Biex pingew is-seba' nani ma kellhomx problema, imma biex pingew lil Snow White damu jesperimentaw sakemm fl-aħhar hargu b'wiċċ ta' tfajla helwa u simpatika.

In-nies tant għoġobhom u tant dahlu fl-istorja li kien hemm waqtiet tul il-film li fihom infaqqhu jibku, u drabi ohra fejn qabdu jċapċpu bil-ferh. Walt Disney stess lanqas seta' jemmen kemm dan il-film intgħoġob min-nies.

(addattament minn kitba ta' Ruth Frendo, 2010)

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara aghti l-punti ewlenin tagħha fi kliem.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajjeb)

4

Hal Qormi

Hal Qormi hu wiehed mill-akbar lokalitajiet f'Malta. Hu mibni għall-kenn bejn Wied is-Sewda u Wied il-Kbir, u mdawwar bl-gholjiet tal-Hamrun, tas-Samra, ta' Haż-Żebbuġ u ta' Santa Venera. Fl-imghoddi, din il-lokalità kienet maghrufa bhala Casal Fornaro (Hal Fran). Niesha kienu maghrufa għall-hobż, qagħaq tal-hmira u biskuttelli. Tant li fi żmien il-Kavallieri l-Qriema kienu jfornu hom bil-hobż. L-aqwa ġieħ li nġhata lil din il-lokalità kien meta l-Gran Mastru Pinto de Fonseca għolla lil Hal Qormi għad-dinjità ta' belt, u saret maghrufa bhala Città Pinto. Maż-żmien Hal Qormi komplax jikber u llum għandu hames żoni kollha bl-isem partikolari tagħhom.

Il-Qriema għandhom id-delizzju taż-żwiemel, tal-kaċċa u tal-ghana. Fost il-Maltin teżisti l-hlieqa li l-Qriema huma rġiel biss sa nofsinhar. Hemm hafna teoriji għala jingħad hekk, hemm min jgħid li billi l-Qriema kienu burdnara x-xatt, xogħolhom kien biss sa nofsinhar. Xi whud imma jahsbu li fuq il-faċċata tal-knisja ta' San Ġorġ kien hemm arloġġ tax-xemx u, billi dan kien f'angolu, ix-xemx kienet tilhqu biss sa nofsinhar, għalhekk wara nofsinhar l-arloġġ ma kienx jaqra l-hin!

(addattament minn kitba ta' Joseph C Camilleri, 2009)

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara aghti l-punti ewlenin tagħha fi kliemek.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajjeb)

5

Il-Moviment Dinji tal-Iskawts

L-iskawting għandu dik ix-xi haġa li tiġbed lejha nies ta' kull età, l-aktar iż-żgħażaġh. Il-membri jiskopru d-dinja lil hinn mid-dar u l-klassi, għax l-iskawting jiżviluppa fihom il-htieġa li jesploraw, li jitgħallmu hiliet godda u jsiru jafu aktar. Dan jinkiseb bis-saħħa ta' attivitajiet rikreattivi li fl-istess waqt jgħinu liż-żgħażaġh jiżviluppaw fizikament, intellettwalment, soċjalment u anke spiritwalment.

Il-fundatur ta' dan il-moviment dinji, Robert Baden-Powell, twieled Londra. Missieru miet meta kien għad kellu biss tliet snin u, minkejja li ommu kellha disa' wlied oħra x'tiehu hsieb, tellgħethom mill-aħjar li setgħet. Robert irnexxielu jidhol fl-armata Ingliza fejn serva f'diversi pajjiżi u ddistingwa ruhu bl-eżempju tajjeb, il-pariri li kien jagħti u s-serjetà fix-xogħol. L-idea li jikteb il-ktieb *Aids to Scouting* inhmiel hawn Malta meta kien assistent segretarju militari ta' zijuh, li kien gvernatur ta' Malta.

Fl-1943, l-iskawts ta' Malta ngħataw l-ogħla ġieħ għall-qlubija meta rċevew il-Bronze Cross bħala turija tal-kuraġġ, erojiżmu u sens ta' dmir matul l-aħħar gwerra dinjija. Sentejn wara, dan l-unur ingħata wkoll lill-Girl Guides ta' Malta. L-Assoċjazzjoni Maltija tal-Iskawts hija l-eqdem fid-dinja wara dik tar-Renju Unit.

(addattament minn kitba ta' Alfred Ellul Galea, 2003)

(Il-Karta tal-Istudenti)

- Aqra sew din is-silta, u wara agħti l-punti ewlenin tagħha fi kliemek.

(4 marki: 2 għall-qari u 2 għall-fehim u l-interpretazzjoni tat-test b'Malti mitkellem tajjeb)

6

Filghodu kmieni ...

Xejn ma kien juri li dakinhar kellu jkun differenti mill-ohrajn. Mix-xquq tat-tieqa mbexxa kienu jidhru għmelhom diġà l-imrieżaq tax-xemx qalila ta' Lulju deklin bla hoss u bil-hlewwa kollha. In-natura kellha dejjem l-istess regoli li setghu jingharfu, għall-inqas kemm kemm, minn kull min kellu s-sabar josservahom ffit għal aktar minn darba u jintebah bir-regolarità tagħhom. Dan kien is-sinjal magħruf li l-irqad issa kellu jieqaf u li d-dmirijiet iebes tas-soltu kien reġa' wasal waqthom, bħall-bierah u bħall-ghada. Il-hsejjes tal-ghodwa bdew joktru bil-heffa minn waqt għal iehor. Bdew idoqqu l-ftit hornijiet tal-karozzi fit-toroq, uhud minnhom b'cejjeċ xierqa għal mużew tal-Istorja tal-inġenji, iżda li issa, fi tmiem il-hamsinijiet, kienu għadhom jahkmu l-ispazji u jimpresjonaw lil kull min qatt ma ra xejn hliefhom.

Issa beda wkoll l-ghajjat kantat tal-bejjiegha tat-triq. Wasal raġel bil-karrettun misjuq minnu stess, imghobbi haxix u frott frisk. Riesaq ukoll bejjiegh tal-hobż, ifuh, mohmi ffit sigħat qabel, tentazzjoni għal kulhadd biex jixtri minghandu għall-kolazzjon ta' fuq ix-xogħol jew tat-tfal tal-iskola.

(Silta mehuda mir-rumanz *Ġizimin li Qatt ma Jiftah* ta' Oliver Friggieri, 1998)

IL-HAMES KLASSI	IL-MALTI	IL-HIN: SAGHTEJN
------------------------	-----------------	-------------------------

L-Isem: _____

Il-Klassi: _____

ISTRUZZJONIJIET LILL-KANDIDAT/A:

1. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha kif mitlub/a.
2. Ortografija, punteġġjatura, sintassi, ideat u preżentazzjoni tajbin jghinuk biex tikseb riżultati aħjar.

GHALL-UŻU TAL-GHALLIEMA

L-ISKEMA TAL-MARKI

Mistoqsija	A	B	Ċ	D	E	F	Oral	Total
Marki	10	19	7	4	30	20	10	100
Marki tal-istudent/a								

KUMMENTI

SILTA GHALL-ISTHARRIĠ

Aqra sewwa din is-silta, u wara wieġeb il-mistoqsijiet:

LIL HINN MILL-ATLANTIKU

“Hiiii! ... L-Amerki mmorru! Lejn l-Amerki nitilqulha! Hemm f'radda ta' salib nistagħnew, insiru nies, ngħaqquhom, nimlew il-borża u ndawru denbna lura għal lil hawn ... u noqogħdu moħħna mistrieħ bil-pipa f'halqna fuq it-taraġ ta' dan iz-zuntier, nirrakkuntaw ...” (par. 1)

Hekk jiftaħ ir-rumanz *Ulied in-Nanna Venut fl-Amerka*, miktub minn Juan Mamo fis-sena 1931. Dak iż-żmien l-Amerka kienet l-art tal-holm fejn hafna hasbu li stajt issir sinjur malajr u timxi 'l quddiem. Hafna Maltin li kienu qed jgħixu fil-faqar raw din l-art bħala s-soluzzjoni biex hajjithom titjieb u raw kif għamlu biex isiefru hemm. (par. 2)

L-ewwel Maltin li siefru l-Amerka kienu fqar u bla skola. Xi wħud daħlu illegalment. Marru Port Said u stennew sakemm xi vapur kien se jaqşam l-Atlantiku u staħbew fuqu u meta waslu qabżu l-baħar u daħlu New York. Ohrajn marru l-ewwel il-Kanada u minn hemm qasmu l-fruntiera biex jaslu Detroit, fejn il-kumpanija tal-karozzi *Ford* kellha bżonn hafna haddiema. Bil-mod il-mod infethet l-emigrazzjoni lejn l-istat ta' California, fejn il-klima kienet simili għal tagħna. (par. 3)

Il-Maltin, bla skola u bla sengħa, kellhom jagħmlu dawk ix-xogħlijiet li ma riedhom hadd. Kienu jahdmu iebes u jonfqu mill-inqas biex itejbu s-sitwazzjoni tagħhom. (par. 4)

Wara t-Tieni Gwerra Dinjija l-bibien tal-emigrazzjoni lejn l-Amerka bdew jingħalqu. Biex tmur l-Amerka ried ikollok livell aħjar ta' edukazzjoni u ridt issib xi hadd lest li jilqghek u jgħinek issib ix-xogħol. Hafna minn dawk li marru komplew jistudjaw u jtejbu l-qagħda tagħhom. Hafna mill-Maltin waslu biex waqqfu għaqdiet bħal *The Sons and Daughters of Malta*, bl-għan li jigbru hwejjeġ, kotba u medicini għall-fqar ta' Malta. (par. 5)

(addattament liberu minn kitba ta' Maria Pace, li dehret fil-harga ta' April 2010, għadd 310, tas-Sagħtar)

A. FEHIM IT-TEST

(10 marki)

Aqra sew dawn il-mistoqsijiet, imbagħad wara wieġeb **fi kliem**ek.

1. Għalfejn hafna Maltin fl-imġhoddi kienu jerħulha lejn l-Amerka (par. 1)?

_____ (2 marki)

2. Għall-bidu xi wħud mill-Maltin kif daħlu l-Amerka?

_____ (marka)

3. Ma' liema kumpanija hafna haddiema Maltin sabu x-xoghol?

_____ (marka)

4. X'tip ta' xoghol htegilhom jaghamlu?

_____ (marka)

5. Kif kienu jaghamlu biex jimxu 'l quddiem fl-Amerka?

_____ (marka)

6. Ghaliex wara t-Tieni Gwerra Dinjija ma baqax ikun hemm aktar opportunitajiet ta' xoghol fl-Amerka?

_____ (2 marki)

7. Hafna minn dawk li xorta marru l-Amerka x'ghamlu?

_____ (marka)

8. In-Nanna Venut min tahseb li hi? (a) isem in-nanna ta' wiehed mill-karattri fir-rumanz, (b) isem simboliku ghal Malta, (c) jisimha hekk ghax dak iz-zmien bosta nisa kien jisimhom hekk.

(marka)

B. GHARFIEN IL-LINGWA

(19-il marka)

LESSIKU / VOKABULARJU

1. Fisser skont is-silta.

(3 marki)

a. <i>nghaqqduhom</i> (par. 1)	a.
b. <i>art tal-holm</i> (par. 2)	b.
c. <i>illegament</i> (par. 3)	c.

2. Agħti kelma oħra/kliem ieħor bl-istess tifsira:

a. <i>soluzzjoni</i> (par. 2)	a.
b. <i>klima</i> (par. 3)	b.
ċ. <i>bibien</i> (par. 5)	ċ.

LINGWA U GRAMMATIKA

3. Sib u iktib: (4 marki)

- a. verb fl-10 forma (par. 1): _____
- b. partċipju passiv (par. 2): _____
- ċ. verb trilitteru dgħajjed nieqes (par. 2): _____
- d. żewġ verbi irregolari (par. 2): _____

4. Wieġeb: (4 marki)

a. <i>ndawru</i> (par. 1) huwa verb (a) fl-1 forma, (b) fis-7 forma jew (ċ) fit-2 forma?	a.
b. <i>sengħa</i> (par. 4.) Ikteb f'kelma wahda: (i) is-sengħa tiegħi (ii) is-sengħa tagħkom	b. (i) (ii)
ċ. <i>jistudjaw</i> (par. 5) huwa (a) verb semitiku, jew (b) verb barrani?	ċ.

5. Aghmel sing taht it-tajba: (4 marki)

- (a) nitilqulha (par. 1) – (i) prefiss tal-Imperfett, (ii) prefiss tal-forma, (iii) infiss
- (b) nitilqulha (par. 1) – (i) vokali etimologika, (ii) vokali tal-lehen, (iii) vokali Taljana
- (ċ) nitilqulha (par. 1) – pronom mehmuz (i) indirett, (ii) dirett, (iii) tat-3 forma

Il-mamma tal-verb *nitilqulha* hija *telaq*.

- (d) X'tip ta' verb huwa 'telaq'? (i) verb dgħajjed moħfi
(ii) verb kwadrilitteru shih
(iii) verb ewlieni trilitteru shih

SINTASSI

6. Erga' iktib it-tielet sentenza ta' paragrafu tnejn minghajr ma ddaħhal il-kongunzjoni 'u'.

(marka)

Ċ. HILJET FIL-MALTI KOMUNIKATTIV

(7 marki)

Aghżel **wahda** minn a, b u ċ u iktib madwar **80 kelma** fuq karta separata.

- Agħti taqsira, **fi kliemek**, tas-silta *Lil hinn mill-Atlantiku*.
- Inti tixtieq taħdem xogħol fejjiedi fil-vaganzi tas-sajf. Iktib ittra, fejn fiha trid tgħid għal liema xogħol qiegħed/qiegħda tapplika u għalfejn taħseb li inti l-kandidat/a ideali biex tintgħażel għalih dak ix-xogħol. Inti jismek Mario/Marija Tusa.
- Dahlet dgħajsa bi tletin immigrant illegali abbord fin-naħat ta' San Tumas. Inti wiehed/wahda mill-ewwel ġurnalisti li kont fuq il-post. Iktib rapport fuq x'seħh.

D. L-ASPETT SIMBOLIKU FL-ISFOND LINGWISTIKU POPOLARI

(4 marki)

- Dahhal iż-żewġ idjomi ta' hawn taħt f'sentenza (wahda għal kull idjoma) biex turi ċar it-tifsira tagħhom:
(2 marki)

f'kemm tgħid Ave Marija:

ha siegħa:

- Kompli dan il-qawl u fissru: Agħtini xortija u _____
Tifsira: _____

(2 marki)

E. LETTERATURA: QAWSALLA

- a. **Aqra sewwa din is-silta, mehuda mit-Taqsima *Karattri*, imbaghad wieġeb il-mistoqsijiet ta' taht.**

(...)

Samwel baqa' jħares quddiemu biex jifhem u ma tkellem xejn.

"Qed tipprowa tifhem?" staqsieh l-iehor. "Int ukoll fiċ-ċpar?"

Samwel dar lejha b'ħasda u qal, "Xi ċpar?"

"Hawn bosta xorta ta' ċpar, ħabib," wiegħbu l-Poeta, "jekk jirnexxilna noforqu s-saffi tiegħu nsalvaw."

"Insalvaw?" qal Samwel, għajnejha iħarsu fil-battal ta' quddiemu bħal qabel.

"Dażgur, jekk insibu t-Tarf, inkunu sibna wkoll il-Bidu, u ma jkollna xejn aktar x'ihabbatna," wiegħbu l-iehor b'lehen ta' wiehed ċert minn kulma jgħid.

Jiena l-Bidu, nafu, jew għall-inqas għandi hjiel tiegħu. It-tmiem, jew it-"Tarf" kif sejjahlu dal-guvnott – dak li ma nistax nagħraf. Mindu għaraft il-Bidu qed nagħmel hilti biex nagħmel il-Bidu tiegħi, imma għandu jkun għandu raġun, għax it-tmiem – It-Tarf – għadni ma nistax nilmhu jew narah. Għadni mdawwar jien ukoll biċ-ċpar?

"X'jiġifieri, 'insalvaw'?" staqsa Samwel herqan.

"Insalvaw – jiġifieri ...ma nafx inwieġbek sew, għax kulhadd isalva bil-mod tiegħu," wieġeb il-Poeta, "is-salvazzjoni tiegħi hi diversa minn tiegħek, u tiegħek xort'ohra minn tiegħi."

Samwel ħassu ferħan, mhux tant bit-twegħiba li ha daqskemm mill-fatt li hdejh ħass li kellu bniedem tajjeb, qalbu mfawra bil-mogħdrija u bl-għarfien tal-ħajja u min-nixxieġha tagħha kien qed igawdi hu wkoll, jitbahbah fl-ilma shun tagħha.

(...)

(silta minn *Laqgħa ma' Poeta* ta' Frans Sammut)

1. X'jismu l-iehor, il-'Poeta', li qiegħed jitkellem ma' Samwel?

_____ (marka)

2. U kif jiddeskrivih Samwel fil-bidu tas-silta li nsibu fl-antologija *Qawsalla*?

_____ (2 marki)

3. Fil-bidu hemm miktub *Samwel baqa' jħares quddiemu biex jifhem u ma tkellem xejn*. X'jifhem?

_____ (marka)

4. Għalfejn Samwel hassu ferhan hdejh dan il-bniedem?

(2 marki)

5. Fisser il-kliem li ġej (b'sing tahtu fis-silta) skont kif użat fis-silta:

a. <i>ċpar</i>	a.
b. <i>Tarf</i>	b.
ċ. <i>mġawra</i>	ċ.

(3 marki)

6. X'parir jagħtih Samwel lill-Poeta eżatt wara din is-silta?

(marka)

7. X'fehma ħadt ta' Samwel minn din is-silta?

(2 marki)

8. Għaliex taħseb li *Laqgħa ma' Poeta*, li tagħha din is-silta hija parti, għandha tagħmel sehem mit-taqsima *Karattri*?

(2 marki)

b. Il-Komponent Letterarju.

Wieġeb mistoqsija **wahda** minn dawn it-tnejn. Ikteb madwar **200 kelma** fuq karta separata.

(16-il marka)

- i. Il-ħajja taf tagħtina ħafna waqtiet ta' biki, imma qatt ma għandna naqtgħu qalbna, għax minn qalb dak il-biki tista' tfigg tbissima. Ikkummenta billi tagħmel referenza għal mill-inqas żewġ siltiet ta' proża u/jew poeżiji mit-taqsima *Tifkiriet*.
- ii. Aħna bħala poplu għandna nkunu tassew kburin bl-Istorja ta' pajjiżna u bis-sagrifiċċji li għamlu missirijietna. Ikkummenta billi tagħmel referenza għal mill-inqas żewġ siltiet ta' proża u/jew poeżiji mit-taqsima *Ġrajja u Identità*.

F. KOMPONIMENT

(20 marka)

Aghżel **wiehed**, u ikteb madwar **350 kelma** fuq karta separata.

1. Il-qari fih is-sabiħ minn tiegħu
2. Ġanni s-sakranazz
3. Il-kliem żejjed fil-ħajja
4. Ħajti mohlija
5. Fuq il-Fosos tal-Furjana